

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 8 Sayı: 39 Volume: 8 Issue: 39

Ağustos 2015 August 2015

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

OKUL ÖNCESİ DÖNEMDEKİ ÇOCUKLARIN CİNSİYET ÖNYARGILARI İLE OYUNCAK SEÇİMİ VE EBEVEYNLERİN BUNA ETKİSİ
THE GENDER PREJUDICE AND THE TOY CHOICE OF THE CHILDREN IN PRESCHOOL PERIOD AND THE EFFECT OF THE PARENTS ON THIS

Çiğdem İNCİ KUZU*

Öz

Çocukların sağlıklı gelişimi için bilinçli davranmak çok önemlidir. Genellikle aileler çocuklarının cinsel kimlik gelişimi için endişeye kapılıp yanlış tavırlar sergileyebilmekte ve çocuklarına hangi cinsiyet grubuna ait olduğunu öğretmeye çalışmaktadırlar. Bunu da çoğunlukla oyun ve oyuncakla yapmaktadırlar. Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemdeki 1-5 yaş arası çocuklarının oyuncak seçimlerini ve yanlış cinsiyet seçimi endişesiyle ebeveynlerin buna etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda; çocukların cinsiyetlerine ilişkin kalıp yargılarını belirlemek için "Çocuk Ebeveyn Tanıma Formu" ve ebeveynlerin çocuklarının oyun ve oyuncak tercihleriyle ilgili düşüncelerini öğrenmek için de araştırmacılar tarafından hazırlanan bir anket formu kullanıldı. Çalışma grubunu çalışmaya katılmaya gönüllü 100 aile oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Okul Öncesi Dönem Çocukları, Cinsiyet, Oyuncak.

Abstract

It is quite important to act consciously for the healthy development of the children. Parent generally can worry and engage in wrong acts in formation of gender identity of their children and they try to teach their children which gender group they belong to. This is mostly done with games and toys. The purpose of this study is to analyze the toy choice of the children in preschool period at the age of 1-5 and the effect of the parents with the worry of wrong gender selection. In this direction, "Children-Parent Identification Form" to determine the children's stereotypes about their gender and a questionnaire developed by the researchers to determine the thoughts of the parents about the toy and game choices of the children were used in the study. The study group consists of 100 parents volunteered to participate in the study.

Keywords: Children in Preschool Period, Gender, Toy.

1. GİRİŞ

Oyun, çocuğun gelişimi ve yetiştirilmesi yönünden oldukça önemli bir olaydır ve çocuğun gözü ile bakıldığında oyun, çocuğun en önemli işi, oyuncakları da en önemli aracıdır. Gelişim basamakları boyunca, çocuğun hareketlerine düzen getiren, zihinsel, bedensel ve psiko-sosyal gelişimlerinde yardımcı olan, hayal gücünü ve yaratıcı yeteneklerini geliştiren tüm oyun malzemelerine oyuncak adı verilir (Arslan, 2000; Poyraz, 2003).

Oyuncaklar, aileler ve eğitimciler ile çocuk arasında iletişim kurmada köprü görevi görürler. Okul öncesi dönemde çocuklar oyun malzemelerine büyük ilgi gösterirler. Bu noktada anne babaya düşen en büyük görev, alıcı ve öğrenmeye hazır olan çocuğa uygun oyuncakların sunumudur. Çocuklara verilecek oyuncakların basit düzeyden başlayıp zora doğru tercih edilmesi gerekir. Çocuklar oynadıkları oyuncaklarda başarılı olduklarını anlamalıdır (Arıkan ve Karaca, 2004).

Çok küçük çocuklar, renkli bir çingirak gibi, tüm duyularını uyaran oyuncaklardan hoşlanırlar ve bu oyuncaklar onların tam olgunlaşmamış duyularının gelişimine önemli katkıda bulunur. Yeni yürümeye başlayan çocuklar, farklı şekil ve boyutlardaki küpleri yerleştirme çıkarma oyunlarını severler. İki yaşlarındaki çocuklar, yeni kazanmakta oldukları bilek çevirme yeteneğini kullanıp, geliştirebilecekleri basit legoları diğer oyuncaklara tercih ederler. Okul öncesi devreye ulaşan çocuklar ise, yaratıcı yönlerini destekleyen her türlü nesneden ve resim yapmaktan hoşlanırlar (Arıkan ve Karaca, 2004; Egemen, Yılmaz ve Akil, 2004). Piaget'nin geliştirdiği Bilişsel Gelişim Kuramı Duyusal Hareket Dönemi, İşlem Öncesi dönem, Somut İşlemler ve Soyut İşlemler dönemlerinden oluşmaktadır. İkinci dönem olan işlem öncesi dönem çocuklarda cinsel rol gelişiminin önem kazandığı bir dönemdir. Mantıksal düşünme bu dönemde henüz oluşmamıştır. Bilişsel Gelişim Kuramcılığı'ndan Kohlberg ise cinsiyet gelişiminin üç aşamadan geçtiğini belirtmektedir:

* Öğr. Gör., Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü.

Temel Cinsellik kişiliği aşaması(Basic Gender Identify): Çocuğun kız ya da erkek olduğuna ait fiziksel farklılığı anlaması aşamasıdır.

Cinsel Denge Aşaması (Gender Stability): Çocukların cinsiyetlerinin her zaman aynı kalacağı, kız ve erkek olarak büyüyeceklerini anladıkları aşamadır.

Cinsel Korunum-Cinsel Sabitlik Aşaması (Gender Constancy-Concervation): İnsanların yüzeysel birtakım farklılıkları olsa bile cinsiyet değişikliğinin olmayacağı düşüncesinin geliştiği aşamadır. Örneğin; "Erkekler saçlarını uzatsa da kadın olamazlar, kadınlar pantolon giyse de kadındırlar." kavramına ulaşmaktadırlar (Başal, 2004).

Bem (1981) tarafından geliştirilen Cinsiyet Şema Kuramına göre, cinsiyetleri ayırıştırma süreci, toplumun kadınsı ve erkeksi özellikleri tanımlamasına dayanmaktadır. Bu kurama göre, cinsel tipten ana belirleyicisi şemalardır. Şemalar günlük davranışlarımızın tümünü organize etmek için var olmak durumundadır. Cinsiyet rollerine dayanan şemalar çocukların bilgiyi sınıflamasına yardımcı olmakta ve bu süreç içinde kız ve erkek rollerine ilişkin bilgileri kazanmaktadırlar. Kısaca şema; çocuğun cinsiyetine ilişkin davranış biçimlerini gerçekleştirmesi için gerekli davranış planını içermektedir. Böylece, çocuklar hem kız hem de erkek tiplerine ait şemalar oluşturmakta ve daha sonra kendi cinsiyetlerine uygun örneklerle karşılaşınca bununla ilgilenip, çeşitli sorularla bu ilgilerini pekiştirmektedirler. Böylece birey kendi cinsiyetine uygun olan kadın ya da erkek rolünü benimsemeye çalışmaktadır (Başal, 2004). Cinsiyet şema teorisinde, çocuklar öncelikle oyunları kızlar mı yoksa erkekler mi oynar diye karar verirler. Eğer bir çocuk "Temizlik yapmak anne işidir." ya da "Babalar ata biner" diye düşünüyorsa cinsiyet şeması var demektir. Çocuklarda görülen önyargılar ve etkinlik seçimi cinsiyet şema düşüncesinin fazlasıyla var olduğunu göstermektedir.

Bu çalışmada oyuncak seçen ebeveyn ve diğer yetişkinlerin büyük bölümünün oyuncak seçiminde çocuğun isteğini göz önünde bulundurmakla birlikte cinsiyet ayrımı yaptıkları da saptanmıştır. Adak Özdemir ve Ramazan'ın çocuk, anne ve öğretmenlerin oyuncağa bakış açılarını belirlemeye yönelik yaptığı çalışmada ise, "oyuncak alırken nelere dikkate edersin/etmeliyiz?" sorusuna çocukların verdikleri yanıtta "bireysel istek", "aile etkisi" ve "oyuncağın fiziksel özelliklerinin vurgulandığı", annelere sorulan aynı soruya verilen cevaplarda öncelikli olarak oyuncağın "eğitim ve öğrenmeyi desteklemesi", "sağlıklı ve güvenli olması", "sağlam ve kaliteli olması", "eğlendirici olması" ve "yaşa uygun olması" gibi özelliklerin dikkate alındığı, öğretmenlerin verdikleri yanıtlarda ise oyuncağın "renk", "ses", "hareket", "dış görünüş" gibi özelliklerine vurgu yaptıkları saptanmıştır (Adak Özdemir ve Ramazan, 2012). Arıkan ve Karaca'nın çalışmasında da annelerin çocuklarına oyuncak satın alırken çocuğun oyuncağı beğenmesi ile annelerin eğitim durumu arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (Arıkan ve Karaca, 2004). Özdemir ve Ramazan'ın yaptığı çalışmada ise annelerin „çocuğunuzla oyuncak alırken nelere dikkat edersiniz?“ sorusuna verdiği yanıtlara bakıldığında, çocuğun isteğinden çok oyuncağın eğitim ve öğrenmeyi desteklemesi ve yaşa uygun olması gerektiğini belirtmişlerdir (Adak Özdemir ve Ramazan, 2012). Onur ve arkadaşları ise, annelerin oyuncak seçiminde en çok çocuğun isteğine, daha sonra çocuğun yaşına ve oyuncağın güvenli olmasına dikkat ettiklerini belirtmişlerdir (Onur, Çelen, Çok, Artar ve Şeker Demir, 1997). Bu çalışmada annelerin alt sosyoekonomik düzeyden üst sosyoekonomik düzeye gidildikçe oyuncak seçiminde çocuğun isteğine ve oyuncağın güvenli oluşuna daha çok dikkat ettikleri görülmüştür (Onur, Çelen, Çok, Artar ve Şeker Demir, 1997). Kahraman ve Başal'ın anne eğitim düzeyi ve çocukların oynadıkları oyun ve oyuncaklar arasındaki ilişkiyi belirlemeye yönelik çalışmasında, anne eğitim düzeylerinin çocuklarının öncelikli olarak tercih ettikleri oyuncak seçimlerini etkilemediği görülmüştür (Bağçeli Kahraman ve Başal, 2011). Yapılan bazı araştırmalarda ise ailelerin oyuncak seçiminde çocuğun cinsiyetine göre oyuncaklar satın aldıkları görülmüştür. Sülü ve arkadaşları, 1-3 yaş grubu çocuğu olan annelerin oyuncak seçimi konusunda bilgi ve uygulamalarını belirlemek amacıyla yaptığı çalışmada, annelerin oyuncak satın alırken büyük bir kısmının çocuğun yaşına (%83,6), çocuğun cinsiyetine (%86,4) ve oyuncağın tehlikesiz olmasına dikkat ettiklerini bulmuşlardır (Sülü Uğurlu, Özet ve Ayçiçek, 2012). Çelebi ve Ünlüer de okul öncesi dönemde çocukların oyuncak seçimlerinin ebeveynlerin tutumlarından etkilendiğini bulmuşlardır. Bu çalışmada ebeveynlerin oyuncak seçiminde daha çok çocuklarının cinsiyetlerini önemsedikleri için, erkek çocukları için savaş oyuncakları, kamyon veya spor malzemeler içeren oyuncaklar aldıkları, kız çocuklarının da oyuncak bebek ve oyuncak ev araçları aldıkları görülmüştür (Çelebi Öncü ve Ünlüer, 2012). Kahraman ve Başal araştırmalarında çocukların cinsiyetlerinin, kendilerinin tercih ettikleri oyuncakları seçerken daha çok etkili olduğunu belirlemişlerdir. Kız çocukları bebek ve mutfaka ilişkin oyuncakları seçerken, erkek çocukların ise araba, tabanca gibi oyuncakları tercih ettiği görülmüştür (Bağçeli Kahraman ve Başal, 2011). Pennell çocukların oyuncak tercihlerinin yıllar geçse de neden değişmediğini belirlemek amacıyla yaptığı araştırmada, günümüz oyuncaklarının hala cinsiyet gelişimini, kadın ve erkek olgusunun etkilediğini belirlemiştir (Pennell, 2008). Arıkan ve Karaca yaptıkları araştırmada ise anne eğitim düzeyi yükseldikçe cinsiyete uygun oyuncak seçiminin arttığını belirlemişlerdir (Arıkan ve Karaca, 2004).

Onur ve arkadaşlarının çalışmasında kız çocuk annelerine oranla erkek çocuk annelerinin oyuncak satın alırken çocuğun isteğine daha çok dikkat ettikleri bulunmuştur (Onur, Çelen, Çok, Artar ve Şeker Demir, 1997).

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, okul öncesi dönemdeki 1-5 yaş arası çocuklarının oyuncak seçimlerini ve yanlış cinsiyet seçimi endişesiyle ebeveynlerin buna etkisini incelemektir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel araştırma metodolojisine uygun olarak verileri toplamak amacı ile ilgili literatür doğrultusunda araştırmacı tarafından geliştirilen "Çocuk Ebeveyn Tanıma Formu" kullanılmıştır. Bu form, çocuk ve yetişkinlere yönelik sosyo-demografik özellikler, 1-5 yaş arası kız ve erkek çocuklarının oynadığı oyuncaklar oyuncakla ilgili veriler ve ebeveynlerin oyuncak alımı ile ilgili tutumlarını belirleyen her yaş için ucu açık 1 soru ve bu sorunun cevabıyla ilgili 4 soru olmak üzere toplam 20 sorudan oluşmuştur. Anket formları araştırmacılar tarafından ebeveynlerle yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak toplanmıştır. Anket formlarının doldurulması ortalama 7 dakika sürmüştür. Anket uygulaması yapılmadan önce, araştırmaya katılacak kişiye konuyla ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Kendileri ile ilgili doğru ifadeleri seçmelerinin araştırmanın güvenilirliği için önemli olduğu vurgulanmıştır.

3. BULGULAR VE YORUM

Çocukların kendi cinsiyetlerine uygun özellikleri öğrenmelerinde oyun ve oyuncakların önemi büyüktür. Çünkü anne ve babalar çocuklarına cinsiyetlerine uygun oyuncaklar almakta ve onları cinsiyetlerine uygun oyun oynama konusunda etkilemektedirler. Ayrıca ailelerin sahip oldukları cinsiyet rol algısının, çocukların davranışlarını ve tercihlerini nasıl etkilediğini göstermektedir. Bu çalışma, çocukların yaşlıları ile iletişimi ve oyuncak ve oyun tercihlerinde cinsiyet etkisi, yetişkinlerle çocukların cinsiyet algılarının karşılaştırılması açısından önemlidir. Çocuklar seçim yapabilme olgunluğuna eriştiğinde oyuncaklarını seçmesine izin verilmelidir.

Araştırma sonucuna göre; çocuklardaki cinsiyet özelliklerine ilişkin önyargıların, erkek çocuklarda kız çocuklarına oranla biraz daha fazla olduğu belirlenmiştir. Çocukların cinsiyetlerinin, kendilerinin tercih ettikleri oyuncakları seçerken etkili olduğu belirlenmiştir. Kız çocukları bebek ve mutfağa ilişkin oyuncakları seçerken, erkek çocukların ise araba, kamyon, tabanca gibi oyuncakları tercih ettiği görülmüştür (Tablo 1). Ebeveynlerin ise çocukların seçimlerinde büyük oranda etkili olduğu görülmüştür (Tablo 2).

Tablo 1: Okul Öncesi dönemdeki kız ve erkek çocuklarının oyuncak tercihleri

	Kız Çocuklar		Erkek Çocuklar	
	2-3 Yaş (%)	3-4 Yaş (%)	2-3 Yaş (%)	3-4 Yaş (%)
Araba	52	40	66	84
Tabanca	4	0	18	24
Top	66	70	64	68
Kamyon	18	4	20	26
Bisiklet	16	24	18	24
Uçak	4	2	4	12
Pelüş Oyuncaklar	28	32	6	16
Bebek	60	78	2	0
Telefon	78	56	68	44
Bilgisayar	36	32	44	56
İp	26	48	10	6
Makyaj Takımı	18	26	0	0
Evcilik Oyuncakları	46	70	12	2
Legolar	52	40	54	48
Hayvan Figürleri	38	42	32	20

Tablo 1'de görüldüğü üzere çocuklar büyüdükçe yani kendilerinin ve cinsiyetlerinin farkına vardıkça cinsiyet rollerine uygun oyuncakları tercih etmektedirler. Mesela, kız çocukları için 2-3 yaşında tabancayla oynayan çocuk var iken 3-4 yaş aralığında tabancayı tercih eden kız çocuğu yoktur. Aynı şekilde 3-4 yaşında arabayla oynayan erkek çocuk yüzdesi 2-3 yaşındaki erkek çocuklarına göre fazladır. Tabloya genel olarak baktığımızda erkek çocuklarda yaş arttıkça kız çocuklarına göre cinsiyet rollerine uygun oyuncak seçme yüzdesi biraz daha fazla değişmiştir.

Tablo 2: Ebeveynlerin okul öncesi dönemdeki çocuklarının oyuncak seçimlerine müdahalesi.

	Müdahale Var (%)	Müdahale Yok (%)
Kız Çocuklarının Oyuncak Seçimi	46	54
Erkek Çocuklarının Oyuncak Seçimi	58	42

Tablo 2'de ise okul öncesi dönemdeki çocuklarına oyuncak alan ailelerin büyük bir kısmının çocuklarına müdahale ettiğini görmekteyiz. Bu müdahale kız çocuklarına oranla erkek çocuklarında çok

daha fazladır. Erkek çocuklarına müdahalenin fazla olmasının sebebi ise toplumsal kalıp yargılarıdır. Bu doğrultuda erkek çocuklarındaki kalıp yargılar da kızlara göre yüksek çıkmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Her konuda çocuklar üzerinde etkisi olan ailelerin çocuklarının cinsiyet gelişimlerini tamamlayabilmeleri için cinsiyet önyargısı konusunda bilinçlendirilmeleri gerekmektedir. Böylece çocuk cinsiyet ayrımı yapmaksızın kendi yeteneklerini fark etme şansı bulur. Aileler kız ve erkek çocuklara yönelik farklı beklentiler içinde olmadan, farklı iletişim dilleri kullanmadan, çocuklarını gerçekçi bir biçimde algılayarak daha sağlıklı bir eğitim vermelidirler. Aileler çocuklarına oyuncak alırken, çocuğun yaşına, ihtiyaçlarına, yetenek ve ilgilerine, gelişim düzeyine göre seçim yapmalıdırlar. Çocuklarımıza hazır oyuncaklar sunmanın yanında onlara doğal ortam sunmamız da gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- ADAK ÖZDEMİR Atiye, RAMAZAN Oya (2012). "Oyuncağa Çocuk, Anne Ve Öğretmen Bakış Açısı", Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi, S. 2(1), s. 1-16.
- ARIKAN Duygu, KARACA Esra (2004). "Annelerin Oyuncak Seçimi İle İlgili Bilgi Ve Uygulamaları", Uluslar Arası İnsan Bilimleri Dergisi, S. 1, s. :1-9.
- ARSLAN, Filiz (2000). "1-3 Yaş Dönemindeki Çocuğun Oyun Ve Oyuncak Özelliklerinin Gelişim Kuramları İle Açıklanması", Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi, S.4(2), s, 40- 43.
- BAĞÇELİ KAHRAMAN Pınar, BAŞAL Handan Asude (2011). "Anne Eğitim Düzeyine Göre Çocukların Cinsiyet Kalıpyargıları İle Oyun Ve Oyuncak Tercihleri", Journal of New World Sciences Academy Education Sciences, S. 6(1), s. 1335-1357.
- BAŞAL, Handan Asude (2004). "Anababa Yoksunluğunun Çocukların Cinsiyet Özelliklerine İlişkin Kalıpyargılarının ve Cinsiyet Kimliklerinin Gelişimleri Üzerine Etkisi", XII. Eğitim Kongresi Bildiriler, S. 2, s. 827-852.
- ÇELEBİ ÖNCÜ Elif, ÜNLÜER Esra (2012). "Preschoolers' Views About Gender Related Games And Toys", Procedia - Social and Behavioral Sciences, S. 46, s. 5924-5927.
- EGEMEN A, YILMAZ Ö ve AKİL P (2004). "Oyun, Oyuncak Ve Çocuk", Adnan Menderes Üniversitesi Tıp Fakültesi Dergisi, S. 5(2), s. 39-42.
- ONUR Bekir, ÇELEN Nermin, ÇOK Figen, ARTAR Müge. ŞEKER DEMİR Tülin (1997). "Türkiye'de İki Kentte Annelerin Bakış Açısıyla Çocukların Oyuncak Gereksinimleri", Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, S. 30(1), s. 45-74.
- PENNELL G.E (2008). "Why Boys Still Don't Play With Barbie: Gender Socialization In Toyland", 5th Itra World Congress Toys And Culture. Book of Abstracts, Nafplion Greece.
- POYRAZ, Hatice (2003). Okul Öncesi Dönemde Oyun ve Oyuncak, Ankara: Anı Yayıncılık.
- SÜLÜ UĞURLU Esmâ, ÖZET Funda, AYÇİÇEK Derya (2012). "1-3 Yaş Grubu Çocuğu Olan Annelerin Oyuncak Seçimi Konusunda Bilgi ve Uygulamalarının İncelenmesi, International Journal of Human Sciences, S. (9)2, s. 879-89.